

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.031
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»

ВІДГУК

**опонента – доктора юридичних наук, професора
Шаблистого Володимира Вікторовича –
на дисертацію Яцини Максима Олександровича на тему «Неурядові
організації як суб'єкти кримінологічної політики», поданої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувача Яцини М.О., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що сучасні процеси глобалізації посідають значне місце та впливають на всі сфери суспільного життя. Наприкінці ХХ століття у Європі та світі спостерігаються тенденції до поглиблення міжнародного співробітництва, яке супроводжується зближенням політичних, економічних, ідеологічних, інформаційних контактів між державами. Стрімкий розвиток, модернізація та трансформація різних сфер суспільства супроводжуються глобалізаційними процесами, що набувають дедалі більшої важливості та актуальності. Можна впевнено стверджувати, що глобалізація є світовим процесом, який охоплює усі без винятку країни. Глобалізація здійснює вплив на стан розвитку держави, безпеку суспільства, рівень криміногенної ситуації та віктимізацію середовища, породжує інші супутні процеси. Тому ці процеси викликають увагу та інтерес вченої громади і стають об'єктом наукових пошуків. Глобалізаційний вплив має як позитивні, так і негативні аспекти. Якщо до позитивних належать здебільшого явища економічного, політичного характеру (підвищення економічного потенціалу країни, політичне співробітництво, співпраця), то до негативних – зростання рівня злочинності, підвищена небезпека та організований характер злочинної діяльності. Однак незважаючи на ці фактори безперечним фактом є зростання та невідворотність процесів глобалізації у світі, посилення ролі інститутів громадянського суспільства, в першу чергу недержавних.

Історичний досвід доводить, що боротьба зі злочинністю – це справа не лише органів державної влади, а й суспільства загалом. Наявність ефективного громадянського суспільства сьогодні перетворилося на невід'ємну умову сталого розвитку будь-якої демократичної держави. Усі без винятку суб'єкти суспільних відносин зацікавлені у боротьбі з будь-яким протиправним проявом. Будь-яке дослідження системи суб'єктів політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінологічної політики як її підсистеми

зокрема, не може бути повним без вивчення ролі кожного окремого суб'єкта. Світова практика у сфері боротьби зі злочинністю свідчить, що така діяльність не може здійснюватися виключно державою та її органами без участі інститутів громадянського суспільства, адже така діяльність потребує консолідації зусиль усіх суб'єктів суспільно-політичного життя.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню кримінологічного вчення про неурядові організації суб'єктів кримінологічної політики.

Про актуальність обраного напряму дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних у кримінології. Дисертаційна робота виконана на кафедрі кримінального права Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах цільової комплексної програми «Політика Української держави у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0110U001541).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе впровадження результатів дослідження в: науково-дослідницькій діяльності під час проведення наукових пошуків для подальшого дослідження проблематики з визначення місця неурядових організацій у кримінологічній політиці та політики у сфері боротьби зі злочинністю зокрема; правотворчій діяльності з метою використання отриманих результатів у процесі розроблення програм, стратегій боротьби зі злочинністю, а також шляхом внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють питання діяльності інститутів громадянського суспільства у сфері боротьби зі злочинністю; навчальному процесі при викладанні дисципліни

«Кримінологія», «Кримінально-правова політика в системі політики боротьби зі злочинністю», «Кримінологія та кримінологічна (профілактична) політика», «Міжнародна політика у сфері боротьби зі злочинністю», а також спецкурсів кримінологічного та кримінально-правового циклу, при написанні підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння місця неурядових організацій у кримінологічній політиці та політики у сфері боротьби зі злочинністю зокрема.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – вирішення наукової проблеми, яка полягає у недостатньому вивченні розуміння, місця та ролі неурядових організацій у системі суб'єктів кримінологічної політики, надання практичних рекомендацій щодо розвитку кримінологічної науки та вдосконалення державної політики у сфері боротьби зі злочинністю.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався в наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставив перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок,.

У розділі 1 йдеться про кримінологічну політику України в системі політики у сфері боротьби зі злочинністю, зокрема визначено стан досліджень

кримінологічної політики як підсистеми політики у сфері боротьби зі злочинністю та неурядових організацій, визначено поняття, правову природу зміст та місце кримінологічної політики України, поняття «суб'єкт кримінологічної політики»

Розділ 2 присвячено дослідженню вітчизняних неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики. Охарактеризовано поняття та ознаки неурядових організацій. Надано характеристику нормативно-правовим засадам діяльності неурядових організацій; розглянуто форми діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики України.

У Розділі 3 автор веде мову про міжнародний досвід діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики, зокрема про міжнародні нормативно-правові засади діяльності неурядових організацій та роль міжнародних неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень кримінологічної науки. У додатках до роботи містяться дані щодо підтвердження практичного значення дослідження та переліку опублікованих праць.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторові продемонструвати гідний рівень знань з кримінології, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії злочинності неурядовими організаціями, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримався правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, об'єднані провідною ідеєю вдосконалення кримінологічного вчення про неурядові організації як суб'єкти кримінологічної політики.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації авторові вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка

викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в кримінології комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто концептуальні засади діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія злочинності в умовах глобалізації.

Переважає більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертантом уперше до наукового обігу введено дефініцію поняття «суб'єкти кримінологічної політики», під якими слід розуміти державу, державні органи та установи, суспільство, громадські інститути, громадян, які наділені правосуб'єктністю та в процесі правореалізації здатні впливати на формування та прийняття рішень з питань кримінологічної політики; запропоновано класифікацію суб'єктів кримінологічної політики, в основу якої покладений критерій «правосуб'єктності» на: 1) суб'єктів формування; 2) суб'єктів реалізації; 3) суб'єктів сприяння.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти та висновки відображено в 10 публікаціях, зокрема: 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України; 1 статті, опублікованій у науковому виданні іншої держави з напряду, з якого підготовлено дисертацію (Республіка Польща); 6 тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження

досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Стан дослідження в науці розробки проблеми. Загальновідомим є той факт, що існують обов'язкові основні питання, що повинні бути відображені у змісті дисертації. Зокрема, при виконання дослідження у розділі I дисертанту бажано окреслити стан розробки проблеми та методологію дослідження.

Не заперечуючи проти обраного авторського підходу, вважаю доцільним в процесі захисту висвітлити саме загальні уявлення про методологію науки (у тому числі кримінологічної), її ознаки, принципи та структуру; відзначити поширення упродовж останнього часу у юридичних науках альтернативних методологічних підходів.

Також на с. 28-29 дисертації міститься дещо інша характеристика стану наукового дослідження проблеми, ніж та, що вказана у вступі дисертації. Сюди ж слід віднести використання публікацій опонента у дисертації.

2. Важко оцінити отримані результати дослідження, особливо практичного спрямування, через відсутність характеристики емпіричної бази дослідження у вступі дисертації, і, відповідно, використання таких даних у тексті роботи для підсилення або спростування авторських гіпотез.

3. Розділ 3 дисертації «Міжнародний досвід діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики» присвячений по суті правовій основі діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики та особливості діяльності окремих їх видів, таких як Міжнародна асоціація кримінального права.

На думку опонента, під час захисту варто навести досвід конкретних країн, в яких діяльність неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики дійсно призводить до зниження окремих видів злочинності, тобто виступає дійним запобіжним заходом для злочинності.

4. Одним із наріжних каменів дисертації є формулювання визначення поняття «неурядової організації» як добровільної, самоврядної, некомерційної організації, утвореній у тій чи іншій правовій формі (громадська організація, асоціація, об'єднання, союз, спілка, фонд, громадська організація чи об'єднання тощо) не залежно від волі держави для задоволення потреб чи вираження інтересів як їх безпосередніх учасників, так і інших зацікавлених учасників суспільно-правових відносин.

Разом з тим, Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року, у ч. 1 ст. 1 говорить про громадське об'єднання як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів; у ч. 2 – громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Саме тому під час захисту варто відповісти на питання щодо

організаційно-правової форми та видів неурядових організацій, які є суб'єктами кримінологічної політики; чи підпадають вони під дію вказаного закону?

5. Останнє, світоглядне. Проголошення предметом дослідження неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики є дуже сміливим рішенням, оскільки одним із логічних його завершень може бути розробка цілісної концепції теоретико-прикладних засад кримінологічної діяльності неурядових організацій, що однозначно відповідає рівню докторської дисертації. У зв'язку із цим під час захисту хочеться почути аргументи автора на користь обрання такої саме такої теми дисертації.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у комплексному аналізі теорії та практики діяльності неурядових організацій як суб'єктів кримінологічної політики.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для кримінологічної науки.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінологічної науки, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Яциною Максимом Олександровичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української кримінологічної науки та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження на тему «Неурядові організації як суб'єкти кримінологічної політики» відповідає вимогам, передбаченим Тимчасовим порядком присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а його автор – Яцина Максим Олександрович на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Опонент –
завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Володимир ШАБЛИСТИЙ

12 жовтня 2021 року

Підпис Шаблистого В.В. засвідчую:

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ЮНІН

